

Ur specialnummer av *Vietnam-bulletinen* (1968)

Vietnam och Laos – sekler av gerillakrig

av Sture Källberg

”Ockupationen av Tonking blev ett utdraget krig där 25 000 fransmän, vilka var tvungna att vakta oräkneliga militärposteringar, hade att bekämpa en oanträffbar fiende som uppenbarade sig på natten och försvann på dagen och som snarare praktiserade stråtröveri än krig.”

Citatet är inte hämtat ur Ho Chi Minhs eller Vo Nguyen Giaps militärpolitiska skrifter, utan ur 1910 års upplaga av Encyclopaedia Britannica. Skildringen avser de franska kolonialtruppernas vedermödor i Vietnam 1884.

Ur västerländsk synvinkel kan man kanske säga, att situationen i Sydostasien egentligen inte förändrat sig ett dugg sedan 1884. De stackars ockupationssoldaterna västerifrån bekämpar fortfarande en oanträffbar fiende, som uppenbarar sig på natten och försvinner på dagen, en fiende som inte för krig på ett vedertaget västerländskt och anständigt sätt, en fiende som inte förfogar över några datamaskiner utan använder sin egen hjärna istället.

Vad asiater tänker om amerikaner idag vet jag inte, men att det inte är särskilt höga tankar, kan man nog lugnt utgå ifrån.

Redan under medeltiden karaktäriserade Abul Qasim Ibn Said de västerlänningar han träffat, som varande av trög läggning och utan andlig mognad, storväxta och vithyllta och i avsaknad av tankeskärpa och intellektuell rörlighet.

Den karaktäristiken passar nog in på åtskilliga amerikanska militärer i Saigon.

Vietnams tidigare historia

Vietnam är en av världens äldsta nationer. Redan under de stora medelhavskulturernas tid, på grekernas och romarnas tid här i Europa under antiken, hade vietnameserna format en egen kultur. Deras kända historia går 2 500 - 3 000 år tillbaka i tiden.

Men de hade naturligtvis en historia innan också.

Vietnameserna är ett mongolfolk som antagligen, någon gång för mycket länge sedan, bröt upp någonstans ifrån det inre av Centralasien och utvandrade mot sydöst.

Man vet med någorlunda säkerhet, att de nuvarande vietnameserna är ättlingar av stammar, som höll till i området söder om Yangtsekiang i Kina. Kinesiska folkstammar norrifrån bredde senare ut sig mot söder och drev småningom de vietnamesiska stammarna ner mot Sydostasien till det nuvarande Vietnam.

Under det kejserliga Kina

I slutet av 3:e århundradet före vår tidräkning, när Shi Huang-ti – kejsaren av Chin som lät bygga den kinesiska muren – regerade i mittens rike, kom Vietnam under kinesiskt välde som Giao Chi-provinsen. Erövrarna började introducera kinesisk administration, kultur och sedvänjor.

Vietnameserna lät sig dock inte kinesiseras utan vidare. Misslyckade revolter förekom. Deras första framgångsrika nationella uppror mot den kinesiska överhögheten ägde rum år 39. Det leddes av två kvinnor, systrar från en aristokratfamilj; de hette Trung-Trac och Trung-Nhi.

Trung var deras efternamn. I Vietnam, liksom i Kina, och även i Ungern för den delen, där man också har mongolskt påbrå, säger man efternamnet först. Nordvietnams berömde president Ho heter alltså Chi Minh i förnamn.

Trung-Trac, den ena av systrarna Trung, var änka. Hennes make hade halshuggits kort före upproret på order av den kinesiska guvernören.

Det av systrarna Trung ledda upproret segrade och kineserna drevs ut. Trung-Trac utnämndes till vietnamesisk drottning. Hon var samtida med Caligula, romarrikets tredje kejsare.

Oavhängigheten varade bara två år. Anno 41 skickade Han-kejsaren en armé mot Giao Chi under ledning av den berömde Ma Vien, generalen som stått i spetsen för den kinesiska erövringen av Japan. Vietnameserna besegrades och de båda systrarna i ledningen föredrog att dränka sig hellre än att ge sig tillfånga.

I Nordvietnams huvudstad Hanoi finns det ett tempel till minne av systrarna Trung. Templet är nationellt minnesmärke.

Den kinesiska överhögheten varade ytterligare 900 år, trots många vietnamesiska försök att göra slut på det främmande väldet. På 200-talet leddes ett uppror åter av en kvinna, hon hette Trieu-Au och dog i strid. Ett stort uppror under 400-talet leddes av Ly-Bon och ett i början av 700-talet av Mai-Thuc-Loan. Slutligen, år 939, ledde Ngo-Quyên ett nytt nationellt uppror till seger och Giao Chi/Vietnam blev självständigt. Ngo Quyên var alltså samtida med våra vikingar.

Efter segern 939 lyckades vietnameserna, trots många krig, bevara sin självständighet nästan 1 000 år, fram till slutet av 1800-talet då franska kolonialtrupper erövrade Vietnam.

Under hela sin historia har vietnameserna fått kämpa för sin frihet, för sin rätt att själva bestämma i sitt eget land. Det är ju för denna, för oss självklara rätt vietnameserna slåss även nu. Och få länder har så ärorika traditioner som vietnameserna när det gäller att driva ut främmande inkräktare.

Ngo-Quyên, som ledde upproret mot kineserna 939, blev kung i landet när upproret segrat och självständigheten proklamerats. Efter hans död kämpade en rad vietnamesiska feodalfurstar om tronen. En av Ngo-Quyêns generaler, Dinh-Bo-Linh, vann striden och kröntes till kejsare 968. Han tog då namnet Dinh-Tien-Hoang. Landet blev en centraliserad monarki med växande militär makt. Buddhismen blev statsreligion.

Den mäktiga Sungdynastin i Kina kunde möjligen lagt under sig Giao Chi igen under tronstriderna på 960-talet, men invasionsförsöket kom inte förrän några år senare. Det slogs då tillbaka av vietnameserna under ledning av general Le Hoan som själv tog makten i landet efteråt. Under hans regeringstid flyttades huvudstaden från bergen till Thang-Long, nuvarande Hanoi, i Röda flodens delta.

Två nya kinesiska försök att invadera Vietnam gjordes år 1075 och 1076 men misslyckades. Hundra år senare, år 1164, erkände Sungdynastin slutligen Giao Chi som det självständiga kungariket Annam (Pacifiserade Södern). Grovt räknat motsvarade Annam ungefär det nuvarande Nordvietnam.

Det självständiga Annam expanderade under de följande århundradena söderut på grannlandet Champas bekostnad, vars hinduiska kultur inte förmådde värja sig effektivt mot de mer militanta annamiterna. Slutligen, efter många krig, erövrades hela Champa och införlivades med Annam. Det skedde 1471.

Senare införlivades även kungariket Khmers östprovinser med Annam, dvs västra delen av nuvarande Sydvietnam. Khmer var föregångaren till det nuvarande Kambodja.

Om man drar en grov parallell, så kan man jämföra södra delen av Vietnam med Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, alltså mer civiliserade bygder som erövrats av folk inifrån skogarna i norr.

Laos

I skogarna väster om Vietnam, nuvarande Laos, hade Fa Ngum år 1353 grundat "Kungariket med miljoner elefanter". Ngum var son till en laotisk stamhövding. Han gjorde Luang Prabang till huvudstad. Laotiska kungahuset har fortfarande sitt säte där.

Rikets utsträckning motsvarade – återigen grovt räknat – det nuvarande Laos. Statseblemet domineras än idag av tre elefanter. Fa Ngum var gift med en av döttrarna till dåvarande kungen i Angkor. De mäktiga ruinerna av Angkor, kungariket Khmers huvudstad, står fortfarande kvar i nordvästra Kambodjas djungel. Giftermålets politiska resultat var att Khmerrikets inflytande vidgades ända upp till gränsen mot Kina.

Miljoner elefanter kungarike invaderades många gånger under historiens lopp av arméer från grannländerna, inte minst från Annam. Annam och Khmer och Siam (Thailand) kämpade i gammal god imperialistisk stil om inflytelsesfärer i Laos och dessa strider slutade på 1700-talet med att Laos styckades i tre bitar.

Den södra delen gjordes till ett kungarike som kallades Champassac; i realiteten var det en vasallstat under inflytande av både Khmer och Siam. Luang Prabang-provinsen i norr blev lydrike under Siam och mittersta biten, med Vientiane som huvudstad, sorterade under Annam.

Vietnams kultur

De fattiga vietnamesiska bönderna som fick betala sina feodala herrars erövringskrig och inbördes strider, gjorde under historiens gång många uppror för att få slut på herrarnas förtryck. Redan i början av 1200-talet ledde ett sådant bondeuppror till så omfattande gerillastrider, att den annamitiska kungen Ly störtades. Det var år 1225. Men tronen erövrades av en annan feodalfamilj, som blev Tran-dynastiens grundare.

De nya härskarna upprättade skolor för aristokratins söner och införde mandarinsystem efter kinesiskt mönster.

Det officiella skriftspråket var kinesiska, på samma sätt som latin var i Europa, och buddhistprästerna baserade en stor del av sitt inflytande på sin skrivkunighet, på samma sätt som Europas katolska prästerskap gjorde.

Den förste som skrev ett samlat verk om Vietnams historia levde vid denna tid. Han hette Le-Van-Huu och arbetet omfattade 30 digra volymer.

Ett invecklat vietnamesiskt teckenskriftspråk efter kinesiskt mönster uppfanns också, men det lyckades aldrig konkurrera ut kinesiskan. Vietnamesernas nuvarande latinska skriftspråk är resultatet av portugisiska och franska jesuiters mödor på 15- och 1600-talet.

Segern över mongolerna

Ett av de stoltaste minnena i vietnamesernas historia är segern över mongolerna. Djingis Khan och hans efterföljare hade erövrat hela Centralasien, Kina och arabländerna fram till Medelhavet, södra Ryssland och delar av Sydösteuropa. Mongolerna härskade över det största sammanhängande välde som existerat i historien, det sträckte sig från Ungern i väster hela vägen bort till Burma i Sydostasien.

Men vietnameserna, på andra sidan Yünnans berg, fick mongolerna aldrig bukt med. Det kunde ju vara en tankeställare för USA-presidenten och hans militärer.

Första mongolangreppet kom 1257. Vietnamesernas huvudstad Thang-Long ockuperades. Men efter nio månaders strider tvingades mongolerna retirera, vilket delvis berodde på att epidemier härjade bland deras trupper.

Det vietnamesiska försvaret använde sig i stor utsträckning av gerillataktik. Gerillakrigföring är ju inte någon kommunistisk uppfinning, gerillakrig i olika former har funnits i alla tider. Ordet guerrilla är spanskt och härstammar från Napoelonkrigens tid, då spanska partisaner härjade våldsamt bland de invaderande franska trupperna och åsamkade dem svåra förluster genom bakhåll och nattliga överfall.

1284 sände mongolerna en armé på en halv miljon man mot Vietnam. Men de förlorade igen. Vietnameserna kompenserade sin numerära underlägsenhet genom att avskära och besegra de mongolska armékårerna en efter en, i fyra stora slag, vid Van Kiep, Chuong Duong, Ham-Tu-Quan och Tay-Ket som blev ett mongolskt Dien Bien Phu. Mongolarmén, som till större delen bestod av kinesiska legosoldater, revs upp och decimerades ytterligare under reträtten. Bara mindre förband lyckades rädda sig tillbaka över gränsen till Kina.

1287 slutligen gjorde mongolerna ett sista erövringsförsök, denna gång sjövägen med 500 kinesiska krigsdjonker. Men vietnameserna segrade i det stora sjöslaget vid Bach-Dang och fick sedan vara ifred drygt 100 år.

Nya invasionshärar från Kina ockuperade norra delen av Vietnam 1406 och det kostade vietnameserna 21 års bittert krig att driva ut dem igen. Bonderevolter och inbördesstrider mellan feodalfurstarna under följande århundraden gav europeiska missionärer och köpmän möjligheter att skaffa sig inflytande. Marken bereddes för kommande franska ockupationsstyrkor, utrustade med moderna vapen.

Men innan dess invaderades Vietnam än en gång av kineser. Det var 1788. Året därpå besegrades kinesernas 200.000 man starka armé av vietnamesiska bondesoldater utanför Hanoi.

Den franska erövringen av Vietnam

Frankrike fick sitt första militära fotfäste i Vietnam redan 1787. Men två år senare utbröt franska revolutionen och det dröjde ända till 1858 innan franska trupper började erövringen av Vietnam.

I Paris föreställde man sig, att det skulle bli en snabb affär. Men det tog 27 år. Först 1885 var Vietnam i huvudsak erövrat. Då gav den vietnamesiska överklassen upp och erkände det franska herraväldet. Men bönderna fortsatte gerillastriderna i provinserna Ha-Tinh, Nghe-An, Thanh-Hoa och Quang-Binh ända till 1896. En partisanarmé i den nordvietnamesiska bergsprovinsen Bac-Giang höll stånd ända till 1913.

Istället för ett snabbt plundringståg med fett byte kom erövringen av Vietnam att kosta den franska statskassan åtskilliga miljoner guldfranc. När slutligen det vietnamesiska motståndet var brutet blev utplundringen av befolkningen desto intensivare.

Fransmännen ockuperade ju inte bara Vietnam utan hela Indokina, dvs även Laos och Kambodja. För att stabilisera sitt herravälde köpte den franska kolonialförvaltningen helt enkelt över aristokratin, överklassen på sin sida, genom att ge den ännu fler privilegier än den haft förut.

Överklassen var först och främst jordägarna, eftersom Vietnam och hela Indokina är länder där folk till över 90 % är sysselsatta med jordbruk. Fransmännen härskade i toppen, på riks- och provinsplanet, jordägarna härskade i distrikten och byarna.

Utplundringen av folket

De hade rätt att utkräva skatt för egen räkning vid sidan av skatten till kolonialmakten – en rätt de flitigt utnyttjade.

Tvångsrekrytering av arbetskraft florerade. Varken fransmännen eller feodalherrarna betalade någon lön till de tvångsrekryterade. De fattiga satarna var till och med skyldiga att hålla sig med mat själva, när de var ute på oavlönat tvångsarbete.

Skatterna var legio. Bönderna betalade skatt för varje åker och för varje husdjur, för bufflar, hundar, änder och höns. Det var skatt på kokospalmer och bananträd, på kanoter, fisknät och fiskerättigheter. Det var alkoholskatt på krukor, antingen det fanns något drickbart i dem eller ej. Det var skatt på salt förstås och på de flesta andra livsförnödenheter.

Det var skatt på varje enskild familjemedlem, även på ofödda, för hufvudern fick betala dubbel skatt för hustrun, om hon var gravid. När någon dog fick de efterlevande ofta betala mutor för att få den döde avförd ur skatteregistret och slippa betala skatt för honom eller henne i fortsättningen.

Men skatterna var inte det enda sättet att suga ut den fattiga befolkningen. Jordägarna var, som överallt i Asien, ockrare som lånade ut pengar åt dem som höll på att dö av svält och inte såg annan utväg än att låna. Lånen gavs mot 10 % ränta, inte per år utan per månad. Ett lån 1 januari på 100 piastrar växte till 110 piastrar 1 februari, 121 piastrar 1 mars för att med ränta på ränta vid årets slut uppgå till 314 piastrar.

De fattigaste tvingades ibland sälja ett eller flera av sina barn som slavar på livstid åt jordägaren/ockraren. Skulderna gick i arv, så arrendatorerna var ofta arrendatorer bara till namnet; i själva verket var de jordägarnas slavar de också.

Befolkningen utsattes med andra ord för en utplundring så systematiserad, att vi är ur stånd att föreställa oss den. Folkets fattigdom var inte jämförbar med någon europeisk fattigdom, det var inte en spansk eller portugisisk eller grekisk fattigdom, som vi känner den nu, och den var inte heller jämförbar med fattigdomen i exempelvis Polen eller Rumänien eller Jugoslavien före andra världskriget; vietnamesernas fattigdom var asiatisk, en fattigdom där folk dog av undernäring, svält ihjäl. Det är i sådana situationer gerillaarméer uppstår, helt enkelt som självförsvar. Man griper till vapen för sin rätt att äta, för rätten att leva.

Det är inget mystiskt med kommunismen i Kina, i Vietnam, i Laos osv, det var bara så, att kommunismen var den enda folkrörelse där, som hade jordreform, sjukvård, skolor etc på sitt program.

I Washington tycks man inte kunna fatta, att även fattiga länders folk vill ha ett drägligare liv. Om man fattade det, skulle man knappast satsa så mycket pengar och vapen och militär på att hålla odugliga och korrumpierade regimer under armarna. Vem som helst kan ju se, att den s.k. regering, som sitter kvar med amerikansk hjälp i Saigon, förlorat allt stöd från befolkningen.

Erövringen av Laos

Laotierna, vietnamesernas broderfolk, var också svåra att kuva.

Det bäst organiserade av de många antikoloniala upproren mot fransmännen i Laos utkämpades av ett bergsfolk, som kallas Lao Thenh. Revolten började 1910 och leddes av Ong Keo, hövding för den största av Lao Thenh-stammarna. Han var en man av ovanlig resning, en slug taktiker, en gerillaledare med extraordinära kvalifikationer, som elegant utmanövrerade fransmännens krigsakademiskolade officerare och hela tiden överraskade dem.

Lao Thenh slogs med flintbössor och moderna gevär, erövrade från fransmännen. Flintbössorna kom aldrig ur bruk eftersom Lao Thenh tillverkade dem själva. De gjorde också kulorna och krutet.

Bästa bakhållsvapnet var dock pilbågen. En pil hörs knappt och även en minimal rispa från en förgiftad pil dödar efter några minuter.

Tigerfällorna blev ett av deras förnämsta försvarsvapen. Otaliga franska kolonialsoldater har mist livet på djungelstigarna i Laos och Vietnam, när de trampat förgiftade spikfällor genom fötterna.

Efter en misslyckad ekonomisk blockad mot Lao Thenh föreslog fransmännen förhandlingar. De erbjöd Lao Thenh befrielse från skatt som förhandlingsgrundlag. Ong Keo accepterade. Lao Thenh önskade inget högre än att få leva ifred.

Ong Keo och fransmännens förhandlare, en man som hette Fendler, möttes på avtalad plats, kroppsvisiterade varandra och beordrade sina respektive vaktstyrkor att dra sig tillbaka. Enligt Lao Thenhs seder, som Fendler kände till mycket väl, undersöktes aldrig motpartens huvudbonad. Det var en äresak förhandlare emellan.

När livvakterna försvunnit tog Fendler fram en revolver han haft gömd i sin hatt och sköt Ong Keo utan vidare ceremonier.

Men detta typexempel på kolonial moral hade inte åsyftad verkan. En annan stamhövding, Komadome, övertog kommandot och utvecklade sig efterhand till en ännu större ledargestalt än Ong Keo.

Under hans ledning utvidgades striderna till ett folkrig mot främlingarna. Komadome organiserade ett slags skolväsen för sitt folk. Han allierade sig med andra laotiska folkslag och etablerade ett nät av motståndsbaser, som kunde lämna varandra bistånd under fransmännens ständiga inringningsförsök.

Komadome kan med visst fog betraktas som en föregångare till Mao Tse-tung och Ho Chi Minh. Han var inte kommunist visserligen, men han bars fram av samma makt som Mao och Ho, den fattiga landsbygdsbefolkningens organiserade makt, dess revolutionära anda och vilja att uppnå ett människovärdigare liv.

Fransmännen lyckades till slut, efter 27 års nederlag och efter att ha satt in huvudparten av alla sina trupper i hela Indokina. Komadome och hans folk låstes in i Phu Luong bland bergen vid den nuvarande vietnamesiska gränsen.

Kolonialtrupperna startade inledningsvis en systematisk utrotning av allt levande i dalarna runt Phu Luong. Bergen där Lao Thenh förskansat sig bombades och lades under artillerield. Cirkeln drogs åt i etapper.

Elefanter användes i slutomgången att trampa ner Lao Thenh och deras fattiga hyddor. Slutstriden varade hela två år.

Detta hände 1937, under den franska folkfrontregeringens tid!

Ytterligt få överlevde, men några av Lao Thenh gjorde det trots allt. Idag tillhör de ledningen för Pathet Leo.

Japan avlöser Frankrike

Det franska kolonialväldet i Indokina varade till 1940, då den franska ockupationen av Kambodja, Laos och Vietnam avlöstes av den japanska. En väpnad motståndsrörelse bildades samma år i norra Vietnams djungler och berg. Och en mager 50-åring i halmsandaler återvände till sitt hemland.

I 29 långa år hade han levt i landsflykt. Under sin frånvaro hade han dömts till döden av de franska kolonialmyndigheterna.

Denne asketiske man, som skrev och talade flytande franska, engelska, ryska och kinesiska, och som var en skicklig organisatör och därtill något så ovanligt som en god poet, skulle hela världen så småningom lära sig namnet på. Han hette Ho Chi Minh.

Det var hans sista och definitiva namn. Bakom alla dessa namn döljer sig en fantastisk levnadshistoria.

Ho Chi Minh

När han föddes fick han namnet Nguyen Sinh Cung. Enligt traditionen ändrades det när han började skolan; hans nya namn var Nguyen Tat Thanh. Som ung sjöman på haven mellan Asien och Västeuropa, Afrika och Nordamerika kallade han sig Ba, senare, efter första världskriget, när han bedrev revolutionär verksamhet i Paris, ändrade han namnet till Nguyen Ai Quoc. På 20- och 30-talen, då han opererade i Sovjet och Kina och Thailand, bytte han till nya namn: Vuong, Ly Thuy, Wang Shan-er, Thau Chin, Tong Van Son, Linov. I slutet på 30-talet, då han åter var i Kina, kallade han sig växelvis gamle Thu, Ho Quang och P.C. Lin. Och slutligen, 1940, blev han alltså Ho Chi Minh.

Nguyen Ai Quoc alias Ho Chi Minh deltog i partikongressen i Tours 1920, då den franska socialdemokratin rämnade och vänstern bröt sig ur. Han röstade med Cachin, Vaillant-Couturier och andra och blev därmed en av Frankrikes Kommunistiska Partis grundare. Socialisterna visade sig fullkomligt likgiltiga för kolonialfrågan under kongressen och därför valde han den kommunistiska sidan.

Han kom dock snart underfund med, att de franska kommunisterna inte heller fattade något av vad som hände i kolonierna. I en artikel i l'Humanité 25 maj 1922 gav han bl.a. uttryck för denna bittra insikt:

”Tyvärr tror många kamrater fortfarande, att en koloni inte är annat än mycket sand under fötterna och mycket sol över huvudet samt en del gröna kokospalmer...”

En tid efteråt startade han veckobladet Paria tillsammans med några asiater och afrikaner för att få ett forum för det han hade att säga. Färgade sjömän och arbetare hjälpte till att sprida tidningen och samla in pengar.

Här följer ett citat ur en artikel Ho Chi Minh skrev i Paria 1 augusti 1922. Den handlar om franska legoknektars besök i en vietnamesisk by:

”...två av dem, som var fulla redan vid ankomsten, roade sig många timmar med att steka den gamle vietnamesen i lägerelden. Under tiden våldtogs två kvinnor, som inte hunnit fly, och en åttaårig flicka av de övriga.. sedan, liknöjt, tog de livet av flickan. De band fast den yngre av kvinnorna och en av soldaterna stack långsamt sin bajonett i hennes mage och drog, mycket långsamt, ut den igen, gång på gång. Sedan skar han av ett finger för att ta hennes ring...”

Den franska polisen gillade inte Nguyens upplysningsverksamhet. Han lämnade Frankrike och reste till Moskva. Där deltog han i Kominterns kongress 1924.

I ett tal på kongressen beskrev han de kommunistiska partierna i Västeuropa i så fräna ordalag, att talet bitvis censurerades i den kongressrapport på franska, som utgavs efteråt av Frankrikes kommunistiska parti.

Under resten av 20 och 30-talet vistades han skiftesvis i Kina, Sovjet och Sydostasien. Efter tråget organisationsarbete och tålmod och övertalning lyckades han slutligen ena de tre kommunistiska fraktionerna i Vietnam i ett parti, Indokinas kommunistiska parti.

Delegaterna till partiets första kongress var jagade av säkerhetspoliser överallt, förstås. Partiets konstituerande möte ägde rum på en Fotbollsläktare i Hongkong, ett ställe den brittiska kronkolonins säkerhetsagenter förbisett.

Året efter arresterades Tong Van Son alias Nguyen Ai Quoc i Hongkong och hölls bakom galler ett år utan dom och rannsakan. Han frigavs till slut och förvisades över gränsen till Kina och återvände till Moskva.

I slutet av 30-talet kom han till Yenan, där Mao Tse-tung och Chu Teh hade sitt högkvarter. Överenskommelsen mellan de kinesiska kommunisterna och Kuomintang om gemensam front mot japanerna fungerade vid denna tid, bl.a. skickades en delegation militära rådgivare från Yenan till Kunming i Yunnan för att lära kuomintangsoldater gerillakrigföring. Ho Quany var militärdelegationens sekreterare,

Vietminh

I maj 1941 bildades nationalistiska och kommunistiska partisaner den vietnamesiska oavhängighetsrörelsen, som fick namnet Vietminh. Ho Chi Minh valdes till ordförande.

En av Vietminhs första åtgärder var att skicka representanter till hemliga överläggningar med den franska kolonialförvaltningen i Indokina och föreslå samarbete i kriget mot japanerna. Paris och Nordfrankrike hade ockuperats av tyska trupper våren 1940. Fransmän och vietnameser borde i det större sammanhanget, i kriget mot axelmakterna, ha gemensamma intressen och kunna alliera sig i kampen mot tyskarna i Europa och japanerna i Asien. Så resonerade man i ledningen för Vietminh. Men fransmännen i Indokina ville inte veta av något samarbete med Vietminh. Kolonialförvaltningens tjänstemän föredrog att samarbeta med fienden, med japanerna, hellre än med vietnameser.

Japanernas välde var grymmare än det franska hade varit. Det fascistiska Japan plundrade hänsynslöst för att kunna överleva och föda sina miljonarméer. Som exempel kan nämnas att japanerna våren 1945 tvingade de nordvietnamesiska bönderna i Röda flodens delta att i stor utsträckning odla hampa och andra industriväxter för den japanska industrins räkning istället för ris.

Resultatet var fruktansvärt. Över två miljoner människor i delstat svält ihjäl. Barnadödligheten överskred 70 %.

Augustirevolutionen

Sedan kom augustirevolutionen, japanerna var slagna. Marionettkejsaren av japansk nåde, Bao Dai, abdikerade 23 augusti och överlämnade kejsardömets nedärvda stora sigill till representanterna för Vietminh. Maktövertagandet var alltså lagligt, legalt i vedertagen mening: maktens symbol överlämnades utan strid till de nya makthavarna.

Den 29 augusti bildades den republikanska regeringen och den 2 september 1945 läste Ho Chi Minh upp Vietnams självständighetsförklaring inför ett massmöte på stora torget i Hanoi.

Det svältande och härjade Vietnam hoppades få vara i fred i framtiden och bygga upp ett människovärdigare liv. I januari 1946 hölls val i hela landet, val som gav den regering Ho Chi Minh bildat parlamentarisk grund. Den 2 mars blev han landets president.

Ho reste till Frankrike sommaren 1946 för förhandlingar med franska regeringen. Bl.a. undertecknades ett avtal om att Vietnam skulle stå kvar i franska samväldet.

Från fransk sida genomfördes dessa utdragna förhandlingar uppenbart bara för att vinna tid. Målet var att behålla Vietnam som koloni, att på nytt erövra landet.

Fransk återerövring

Den 23 november 1946 bombarderade franska flottenheter den vietnamesiska hamnstaden Haiphong. Frankrike hade repat sig så pass efter den tyska ockupationen, att landet kunde börja föra krig igen mot det fattiga Vietnam.

De franska trupperna fraktades i stor utsträckning till Vietnam på fartyg, som de engelska och amerikanska regeringarna ställt till den franska regeringens förfogande. Fransmännens vapen

kom i huvudsak från amerikanska vapendepåer i Marocko, vapen som blev över från kriget i Europa.

Frankrikes kommunistiska parti hade representanter i regeringen vid denna tid – partiordföranden Maurice Thorez var vice regeringschef. Kommunisterna godkände följaktligen det imperialistiska erövringskriget mot republiken Vietnam. De avgick i varje fall inte ur regeringen.

Den vietnamesiska regeringen, med Ho Chi Minh i spetsen, fick evakuera från huvudstaden Hanoi och flytta tillbaka till samma djungler, som under kriget mot japanerna. Kriget som följde – ”Det smutsiga kriget” – varade åtta långa år. Under dessa år segade sig vietnameserna långsamt upp från sitt militära underläge.

Genèveavtalet

Det hjälpte inte fransmännen att de hade en halv miljon man i Vietnam. Till slut, efter nederlaget i det stora slaget vid Dien Bien Phu våren 1954, gav fransmännen upp. Det blev förhandlingar i Genève och i juli samma år skrevs Genèveavtalet under av representanter för Vietminh och franska regeringen och dessutom av stormakterna, utom Förenta Staterna.

Dåvarande amerikanske utrikesministern Dulles lovade dock att respektera Genèveavtalet som bl.a. stipulerade att inga främmande trupper eller krigsmaterial fick skickas till Vietnam, samt att fria val skulle hållas i hela landet inom två år, dvs senast i juli 1956.

Och detta var den springande punkten. Alla visste, att Ho Chi Minh skulle segra i det kommande valet. President Eisenhower deklarerade för sin del, att Ho Chi Minh skulle få 80% av alla röster i hela landet. Den oavhängiga vietnamesiska republiken från augusti-revolutionen 1945 skulle med andra ord återuppstå.

Det vägrade amerikanerna att gå med på. Istället installerades den beryktade Ngo Dinh Diem med amerikansk hjälp i Saigon.

Under det långa kriget mot fransmännen, från 1946 till 1954, började den nationella oavhängighetsrörelsen, Vietminh, att fördela jorden bland bönderna i de områden, som hade befriats från franskt välde. Jordägarna hade man inga problem med, de flydde tillsammans med fransmännen.

Jordreform, jorden åt dess brukare, var en central punkt i Vietminhs program, lika avgörande som kampen mot främlingsväldet. Tillgång på jord är den viktigaste garantin för trygghet i ett agrarland. Det är klart, att folkmajoriteten stödde Vietminh, eftersom Vietminh drev igenom befolkningens krav på social rättvisa.

När Genèveavtalet undertecknades 1954, kontrollerades större delen av Vietnam av Vietminh-rörelsen, alltså även större delen av Sydvietnam och då framförallt den sydvietnamesiska landsbygden.

Diems regim

Då Diem kommit till makten i Saigon och som första åtgärd – med hjälp av amerikanska experter – organiserat en stark polismakt, gick han till offensiv mot landsbygden. De forna jordägarna återvände i polisens kölvatten och krävde jorden åter!

Det var en grotesk situation. Denna förfallna överklass, som under det långa kriget allierat sig med landets fiender, dök åter upp i byarna för att återta sina privilegier från förr. De krävde betalning på alla sina gamla ockrarlån, och de krävde arrende, inte bara för framtiden utan även *retroaktivt* för de år de varit borta.

I allmänhet uppgick arrendet till hälften av skörden, men många arrendatorer var så fattiga, att de inte ens ägde jordbruksredskap och dragdjur, utan var tvungna att arrendera även dem från jordägarna, varvid arrendet steg till 65 och ibland ända upp till 75 av skörden.

Hur skulle dessa fattiga jordbrukare kunna betala arrende *retroaktivt*, när de knappt kunde överleva på det som blev över, då de betalt årets arrende?

Resultatet blev istället inbördeskrig. Bondebefolkningen grep till vapen igen på samma sätt som under kriget mot fransmännen.

Jag tror man utan överdrift kan säga, att Diems polismakt helt enkelt tvingade byarnas folk att slåss, det gavs inget alternativ.

I den amerikanska propagandan talas hela tiden om att det är Kina, som ligger bakom kriget i Vietnam. Men det är inte sant. Kina har inga trupper i Vietnam, det är Förenta Staterna, som har trupper där. Och i det sammanhanget vill jag påminna om, att det under revolutionen och inbördeskriget i Kina, ofta talades om rysk aggression där. Men det kinesiska inbördeskriget och kriget mot japanerna varade i 22 år, från 1927 till 1949, utan att några ryssar deltog.

Och numera är det väl ingen som tror, att det var ryssar i ledningen för den kinesiska revolutionen?

Befrielsefronten

Nationella befrielsefronten får naturligtvis en del vapen från Kina, men även amerikanerna själva erkänner, att nästan alla vapen gerillan slåss med är tillverkade i Förenta Staterna.

Att kineserna hjälper vietnameserna en del är för övrigt inte så märkligt, vietnameserna är ju deras broderfolk. Man får hoppas, för vietnamesernas skull, att den kinesiska hjälpen inte är lika harhjärtad som exempelvis den svenska var till norrmännen 1940-45 under den tyska ockupationen.

Laos 1962

I maj och juni 1962 var jag några veckor i Nordvietnam och Laos. Till Laos kom jag med ett ryskt transportplan från Hanoi som var lastat med bensinfat. Det var i samband med förhandlingarna på Krukslätten om bildandet av den laotiska koalitionsregeringen. En eftermiddag under förhandlingarna lyckades jag få lov att följa med i en skramlande jeep till en av Laotiska befrielsearméns baracker ute i djungeln. Där träffade jag tre mycket unga officerare.

En av dem hade just fyllt 25 år, men han hade redan varit 12 år i armén. En annan, han hette Som-Sak-Oun, hade varit 10 år i armén. På min fråga varför han blivit revolutionssoldat svarade han, att han härstammade från fattiga bergsbönder och hade sålts som husslav, när han var liten pojke.

– När revolutionen kom 1945, och japanerna och fransmännen försvann, visste jag inget om politik, för jag var knappt 11 år då. Jag var bara med som alla andra och slogs mot jordägarna och de andra som hållit oss nere. 1952 blev jag soldat och några år senare officer i folkarmén.

Ingen av dem hade militära gradbeteckningar. Deras månadslön var 400 kip. Ett paket cigaretter i Khang Khay kostade 150 kip.

Jag bodde på ett värdshus i utkanten av Krukslätten. Innehavaren var en försupen belgier. Han var gredelin i ansiktet och satt på en stol hela dagarna och läste gamla kärleksromaner. Fram till 1954 hade han ägt en blomstrande krog i den nordvietnamesiska hamnstaden Haiphong.

En kväll när han satt där, stor och dyster i sitt hörn, frågade han om han fick bjuda på ett glas. Han ville tala med en europé och jag var den ende som fanns till hands. Han var djupt pessimistisk med avseende på framtida västerländskt inflytande i Asien.

– Gosse, underströk han, jag säger dej att det kommer att gå åt helvete här också, både här i Laos och i Sydvietnam och Thailand och överallt här borta. Amerikanerna, dom jävla kräken, kan inte göra nåt åt den saken.

Jag förmodar, att hans hotell är jämnat med jorden nu. Amerikanskt flyg har systematiskt bombat nordöstra Laos i ett par år. Bombandet av Laos började flera månades innan bombningen av Nordvietnam satte igång på allvar.

Genom Nordvietnam

Genom Nordvietnam reste jag från huvudstaden Hanoi söderut till 17:e breddgraden och därifrån upp till den stora hamnstaden Haiphong och kolhamnen Honggay.

Det finns många vattendrag i Nordvietnam men nästan inga broar. Ska man över får man ta färjan. Rester av sprängda broar stack upp som trasiga tänder bredvid färjelägena, till minne av att landet varit i krig så gott som oavbrutet under snart tre decennier.

Man höll på att bygga nya broar på några ställen. De var bara tre meter breda. Broar med dubbla körbanor hade man inte råd med. De nya broar som hade byggts fungerade samtidigt som järnvägsbroar. När det kom tåg fick man stänga av landsvägstrafiken.

Nu har amerikanerna bombat sönder de fåtaliga broar som fanns när jag var där 1962, broar som de fattiga vietnameserna byggt med så stor möda sedan fransmännen gav sig iväg och flyttade över sina bombflottiljer till Algeriet.

Jag besökte ett jordbrukskooperativ en dag som hette Mäktiga Vinden. Som den västerlänning jag är, frågade jag en gammal bonde där, hur stora inkomster han hade.

– Numera har vi tillräckligt med mat, svarade han. För att göra svaret tydligare tillade han: Vi har mat hela året numera.

Det visade sig, att man överhuvud taget inte börjat räkna inkomster i pengar än, utan man räknade i kilon, i mat. Så och så många kilo ris, majs, maniok och rotfrukter om året per familj.

Fälten plöjdes med träplogar. Ordföranden i Mäktiga Vindens byar förklarade, att nu har vi tillräckligt med bufflar igen. 1953 och 1954 hade franska flygare jagat byborna på fälten med kulsprutor.

– Men människorna var svåra att träffa, sade han, de började jaga bufflarna istället.

Vattenbufflar är sävliga djur som är lätta att träffa med kulsprutor från luften och till slut vågade inte bönderna ta ut bufflarna på åkrarna längre utan drog plogen själva.

Jag förmodar, att bönderna i Vietnams fattiga byar idag åter drar plogarna själva.

(Tech-in med Arbetsgruppen för FNL i kongressalen i Folkets Hus, Stockholm, 9.10 1966.)